

Lektio

Liisa Tuomi

Poplaulaja mediassa

Popmusiikin naiskuva 2000-luvun alun suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä

Media-aineistoa ja poplaulajia käsittelevässä väitöskirjassani selvitän viiden vuoden sanoma- ja aikakauslehtiaineiston avulla popmusiikin naiskuvaa Suomessa.

Popmusiikin naistekijät ovat hyvin esillä mediassa. Näin oli jo silloin, kun aloitin tutkimuksen teon aiheesta. Sanomalehdet, nuortenlehdet ja ajanvieteledet kirjoittivat naispuolisista musiikintekijöistä. Aiheesta ei kuitenkaan tiedetty paljoakaan, eikä sitä oltu akateemisesti tutkittu, joten tämä oli se aukko, jota lähdin tutkimuksessani selvittämään.

Minua askarrutti tietää, miksi nuortenlehti *Miss Mix* (4/10) kirjoitti Jenni Vartiaisen ottaneen vallan tai miksi *Image* (10/10) kirjoitti Chisusta sankarina tai miksi *Ilta-Sanomat* (19.–20.3.11) väitti Anna Abreun suojaavan kotiaan turvakameroin. Toisaalta minua kiinnosti tietää, miksi *Helsingin Sanomat* (*HS Nyt*-liite 9.–15.10.09; *HS* 9.1.10; *HS kuu-kausiliite* 11/10) ja *Aamulehti* (*AI Valo*-liite 23.–29.9.11; *AI* 20.10.11; *AI* 21.1.12; *AI* 6.2.12; *AI* 9.9.12) mielsivät Chisun musiikin nerokkaaksi mutta Jenni Vartiaisen musiikin tylsäksi (*AI* 16.4.10), kelvolliseksi (*HS Nyt*-liite 16.–22.4.10) ja parhaimmillaankin harkituksi (*AI Valo*-liite 23.–29.4.10; *AI* 27.2.11). Toisaalta Anna Abreun biisejä ei käsitelty juuri lainkaan, vaikkakin hänen ääntään kritisoitiin useasti (*AI Kesä*-liite 27.5.08; *IS PS*-liite 19.7.08; *HS Nyt*-liite 24.–30.10.08; *AI* 28.10.08; *AI Valo*-liite 7.–13.11.08; *IS* 28.1.09; *IS Plus*-liite 14.2.09; *HS Nyt*-liite 23.–29.10.09; *Me Naiset* 17.3.11; *AI Valo*-liite 1.–7.4.11; *IS* 29.10.11).

Halusin selvittää, mikä oli median rakentama kuva naispuolisista popmusiikkia esittävästä laulajista. Laajemmin halusin tietää median luomasta naiskuvasta sekä suhteuttaa nämä seikat naisten toimintamahdollisuuksiin populaarimusiikin kentällä. Tätä tehtävänasettelua lähdin kartoittamaan laajalla media-aineistolla. Tutkimusaineisto koostui kolmen suomalaisen naispuolisen poplaulajan, Anna Abreun (nyk. Abreu), Chisun ja Jenni Vartiaisen, lehtihaastatteluiden ja heistä kirjoitetuista artikkeleista, jotka oli julkaistu kolmessa Suomen suurilevikkisimmissä sanomalehdessä, ajanvieteledessä ja nuortenlehdessä vuosina 2007–2012. Tutkimuskysymyksen kannalta kyseiset lehdet tarjosivat monipuolisen otoksen ja mahdollistivat materiaalin vertailun keskenään¹. Aineistoksi valikoituivat sanomalehdistä *Helsingin Sanomat*, *Aamulehti* ja *Ilta-Sanomat*, ajanvieteledistä *Me Naiset*, *Cosmopolitan* ja *Image* ja nuortenlehdistä *Koululainen*, *Demi* ja

Miss Mix. Aineisto koostui kokonaisuudessaan 345 lehtiartikkelista, joista 272 ilmestyi sanomalehdissä, 47 nuortenlehdissä ja 26 ajanvieteledissä.

Rajasin lehtiartikkelit edellä mainittuihin kolmeen artistiin heidän medianäkyvyyteensä perusteella. Anna Abreu, Chisu ja Jenni Vartiainen olivat silloin melko alkuvaiheessa uraansa, ja media oli kiinnostunut heidän albumimyyntistään, ansiotuloistaan, keikkailustaan, musiikin tekemisestä ja ulkonäöstä. Kaikki he tekivät toisistaan erilaista popmusiikkia ja lehdistöä kiinnosti myös nämä musiikin tekemisen tavat eli kuka on vastuussa mistäkin biisin tekoon liittyvästä asiasta. Katsoin, että Anna Abreu, Chisu ja Jenni Vartiainen edustivat kattavasti nykysuomen populaarimusiikin kenttää ja siinä toimivia naispuolisia poplaulajia, joista käytän nimitystä ”naispoplaulaja”.

Kyseisiä artisteja käsittelevien lehtiartikkelien avulla aloin tarkastella, että mitä ovat ne kulttuuriset käsitykset, asenteet ja puhettavat, joita lehdissä esiintyy ja joiden myötä poplaulajan naiseus rakentuu. Vastaukseksi tutkimuskysymykseeni naispoplaulajan kuvan muotoutumisesta lehtiteksteissä esitän tuloksia, jotka viittaavat kolmeen sukupuoleen liittyvään teemaan: rahaan, ruumiillisuuteen ja musiikin tekijyyteen. Tutkimukseni runko muodostui näiden lehtiaineistosta johdettujen analyysiteemojen ympärille. Jaottelin tutkimuskysymykseni alakysymyksiin, joita vastaavat aineistosta hahmottelemani diskurssit: nainen rahaa ansaitsevana toimijana, nainen katseen kohteena ja nainen autenttisenä muusikkona. Toisin sanoen tarkastelin naispoplaulajasta rakentuvaa representaatiota lehtien tuottamien rahaa, katseen kohteena oloa ja autenttisuutta koskevien diskurssien kautta.

Sukupuolen toisteisuus siihen liittyvine muine käsitteineen oli keskeinen osa tämän tutkimuksen viitekehystä. Tutkiessani naispoplaulajasta mediassa toistuvia käsityksiä lähestymistapaani ovat ohjanneet sukupuolen- ja kulttuurintutkimukselliset käsitteet hegemoninen maskuliinisuus, tunnustuksellisuus, korostettu feminiinisyys ja *ingénue* (Apollini 2016). Lehtien rahaa, ulkonäköä sekä tekijyyttä ja autenttisuutta koskevat puhettavat voidaan liittää näiden käsitteiden hahmottamiin sukupuoleen liittyviin kulttuurisiin mekanismeihin, ajattelutapoihin ja käsityksiin. Nämä puhettavat ovat naispoplaulajuuden diskursiivista rakentumista kuvaavia, mutta myös toisistaan eroavia ja naispoplaulajan kuvan eri puolia valottavia teemoja.

Yhteenvetona esitän, että 2000-luvun alun suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä popmusiikin naislaulaja näkyy eli on katseen kohde, mutta hän tulee myös nähdyksi eli saa tunnustusta musiikkiin eri tavoin liittyvien tekojensa kautta. Tämän voi tulkita myös siten, että laulaja tulee nähdyksi eli hän saa tunnustusta tekojensa vuoksi, vaikka hän näkyy katseen kohteena.

Ensimmäinen tutkimuksessa käsittelemäni puhetapa naispoplaulajuudesta oli raha, sillä lukijalle naispoplaulajan menestyminen työssään kerrotaan hänen ansiotulojensa kautta. Rahan ansaitseminen näyttäytyy ihannoituna ja siitä puhuminen on hyväksyttyä, sillä se esittää naispoplaulajan työn myönteisessä valossa. Laajemmin rahan ansaitseminen on liitettävissä sellaiseen naiseuden ihanteeseen, jossa nainen ei ole riippuvainen miehestä taloudellisen toimeentulonsa turvaajana. Lehdissä toistui ajatus naispuolisten poplaulajien suurista ansiotuloista. Harva lehti toi laisinkaan esiin sitä, että musiikissa naiset yleisesti ottaen ansaitsevat vähemmän kuin miehet. Harva lehti mainitsi myöskään sitä, että kyseiset laulajat työskentelevät yrittäjinä ja välillä toimeentulo on tiukkaa.

Rahaa käsittelevien tekstien tärkein tehtävä onkin tukea diskurssia työtä tekevästä naisesta. Tämä siitä huolimatta, että lehtiteksteissä rahasta ja työnteosta puhutaan eri asiayhteyksissä. Pikemminkin työnteon korostamisen tarkoitus on esittää naispoplaulaja

ahkerana, suomalaisen työelämän ihanteet täyttävänä esimerkkikansalaisena. Hän on työkykyinen ja asemaltaan tasa-arvoinen suhteessa mieheen. Naispoplaulajan tulee kuitenkin jatkuvasti osoittaa kyvykkyytensä suhteessa työelämän epärealistisiinkin näyttäytyviin vaatimuksiin. Hänen oletetaan tekevän töitä tauotta ja nousevan konserttilavalle jopa puolikuntoisena. Kun esimerkiksi sairaus näytetään lehdissä naisen työkykyä uhkaavana, sairaana esiintyminen todistaa musiikkibisneksessä jaksamisesta ja korkeasta työmoraalista.

Aineistossani säilyi kuva poplaulajasta tehokkaana työntekijänä. Tämän voi nähdä sulkevan pois muita naisia perinteisesti liitettyjä ominaisuuksia ja rooleja. Lehtiteksteissä naispoplaulajaa ei juurikaan kuvata parisuhteen, yksityiselämää koskevan puheen tai korostetun feminiinisyyden kautta, joiden osaltaan on ajateltu tukevan patriarkaalista kulttuuria yleisesti hallitsevaa hegemonisen maskuliinisuuden ideaalia suomalaisessa työelämässä.

Toinen naispoplaulajan tarkastelun tapa lehtikirjoittelussa on hänen ulkonäkönsä, sillä lehtien lukijoille naispoplaulaja konkretisoituu usein ruumiillisuutensa ja siihen kohdistuvan katseen kautta. Tämä toinen tutkimustulos vahvistaa naisen olevan popmusiikissa yhä katseen kohde. Naispoplaulajan asettaminen katseen kohteeksi ei kuitenkaan ole 2000-luvun alun suomalaislehtien ilmeisin pyrkimys, sillä naista katseen kohteena määrittävät kuvaukset eivät olleet aineistossani yhtä runsaita kuin kahteen muuhun teemaan, rahaan ja musiikin tekijyyteen, liittyvät kuvaukset. Olisi kuitenkin naiivia olettaa, että popin naislaulajaa kuvattaisiin – keskeisesti kuvamateriaalille perustuvissa – sanoma- ja aikakauslehdissä ilman visuaalista ulottuvuutta. Lehdet myös edistävät myyntiään näyttävillä poplaulajaa esittävillä kuvilla. Vastavuoroisesti poplaulaja saa tätä kautta itselleen näkyvyyttä ja nostetta.

Tutkimusaineistoni 345 artikkelissa julkaistiin yhteensä 389 poplaulajaa esittelevää kuvaa. Jokainen lehtijuttu siis ilmestyi yhden tai useamman artistia itseään esittävän kuvan kanssa. Pääasiallinen aineistoni on kuitenkin tekstiä. Yleisesti voidaan sanoa, että poplaulajaa esittelevä kuvamateriaali on luonteeltaan säyseää ja riskitöntä. Tutkimusaineistoni tyypillisin poplaulajan esittämisen tapa on hymyilevä kasvokuva. Räväköitä ja paljastavia kuvia oli vähän.

Tämä esitystapa luo mielikuvan toimijasta – siis naisesta – joka on sovinnainen, miellyttävä ja lempeä (eikä esimerkiksi hyökkäävä tai vaativa). Kuvatunlainen poplaulajan esittämisen tapa heijastelee suomalaista konservatiivista yhteiskuntajärjestystä. Se on myös poplaulajien visuaalisuutta koskeva odotus, jonka he usein kuuliaisesti täyttävät. Lehtikuvissa poplaulajalla on vähän liikkumatilaa, eikä hänelle avaudu juurikaan rajojen rikkomisen mahdollisuutta. Ennalta arvattava poplaulajan kuva on vaaraton ja ylläpitää osaltaan heteronormatiivista yhteiskuntajärjestystä. Vahvimmin tämä tulee esille Suomen itsenäisyyspäivän juhlatapahtumassa, Presidentinlinnassa järjestettävissä Linnan juhlissa, jossa media on valmiina ojentamaan ruotuun kaikkia naisia, ei vain poplaulajia. Tästä huolimatta naispoplaulajaa seuraavan median katse ohjautuu yhä enemmän laulajan tekemään ja esittämään musiikkiin, eikä vain hänen ulkonäkönsä.

Kolmas puhetapa, jolla poplaulajan naiseus lehdissä rakentuu, on musiikin tekijyys ja siihen liitetty autenttisuus. Lehtiä kiinnostaa musiikkikappaleita koskeva päätöksenteko eli se kuka biisin on tehnyt. Tämä liittyy oleellisesti artistin autenttisuuteen. Mikään lehti ei kuitenkaan suoraan puhunut naispuolisista poplaulajista autenttisina musiikintekijöinä, joten tarkastelin autenttisuuden käsitettä tiettyjen kriteerien avulla. Näitä tutkimuksessani edustavat albumimyynti, lavaesiintyminen, yleisö, kappaleiden tekeminen

tai tekoon osallistuminen, se mitä kappaleista voi ylipäättään sanoa ja naisen lauluääni sekä siihen liitetyt merkitykset.

Nämä kriteerit ovat läsnä populaarimusiikin autenttisuutta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa, joka on kuitenkin pääosin liittynyt miehiin. Naisia ei ole samalla tavalla mielletty autenttisiksi muusikoiksi. Naisten kohdalla esimerkiksi suuret albumimyyntiluvut on tulkittu osoitukseksi musiikin kaupallisuudesta ja epäautenttisuudesta. Myös kunkin tässä tutkimuksessa tarkastellun naispuolisen poplaulajan kohdalla lehdet esittelivät heidän korkeita albumimyyntilukujaan. Tästä syystä albumimyyntilukuja ei voi pitää varsinaisena autenttisuuden määräytymisperusteena. Toki ne toimivat musiikin kaupallisuutta selittävänä tekijänä. Koska rockdiskurssissa korkeat albumimyyntiluvut ja niihin liittyvä musiikin kaupallisuus on lehdissä otettu osoitukseksi artistin epäautenttisuudesta, voidaan kuitenkin ajatella, että albumimyyntiluvuista muodostuu yhteys autenttisuutta vahvistaviin tai heikentäviin muihin tekijöihin naispoplaulajan kuvassa.

Esimerkiksi lavalla poplaulajan tulee olla räväkkä – ei kiltti ja tylsä – kuitenkin siten, että se miellyttää musiikista kirjoittavaa toimittajaa. Ruumiillinen kiltteys, ruumiillinen kontrolloimattomuus ja toisaalta täydellinen ruumiin kontrolli näyttäytyvät tilannekohtaisina eroavaisuuksina naispoplaulajien välillä. Hassuttelu ja spontaanisuus ovat ruumiillisia olemisen tapoja, jotka rajoittavat naispoplaulajan liittämistä seksuaalisiin merkityksiin ja muovaavat hänestä muodostuvaa kuvaa monipuolisempaan suuntaan. Kuvatunlainen kehollinen oleminen avaa toisenlaisia tapoja olla naispoplaulaja ja liittyä kykyyn manipuloida sukupuoleen liittyviä määritelmiä.

Naispuolisten poplaulajien yleisöä kuvattiin lehdistössä sukupuolittunein tavoin, ja tällä oli osansa artistin autenttisuuden määrittelyssä. Tutkimukseni viisivuotisen tarkasteluajanjakson aikana lehdistön kiinnostus Anna Abreun faneja, albumimyyntilukuja ja Idols-menneisyyttä kohtaan oli erittäin suurta. Hänelle osoitettiin paikka nuorten tyttöjen esikuvana sekä julkisuuden henkilönä, jolla on vastavuoroinen suhde faneihinsa. Tällainen vastavuoroisuus puuttui Chisun ja Jenni Vartiaisen yleisökuvailuista. Heille ei myöskään osoitettu paikkaa tyttöjen esikuvana. Jenni Vartiaisen naispuolinen yleisö nostettiin esiin hyvin pukeutuneena ja käyttäytyvänä. Tällöin musiikkia ei juuri mainittu. Anna Abreun musiikkia pidettiin tyttöjen musiikkina, jolloin musiikilla ei mielletty olevan väliä, Chisun musiikin katsottiin sopivan kaikille ikään ja sukupuoleen katsomatta. Poplaulajien miespuolinen yleisö nostettiin esiin seksuaalisesti aktiivisena.

Se, että kontrolloi musiikkiaan albumin eri tekovaiheissa, on tärkeä naispoplaulajan autenttisuutta määrittävä seikka. Naispoplaulajat ovat enenevässä määrin mukana musiikkiaan koskevassa päätöksenteossa: säveltäjinä, tuottajina ja sanoittajina. Vastuu urasta ilmenee albumin tekoprosessiin liittyvänä päätäntävaltana. Kukaan ei toki toimi yksin vailla muita ihmiskontakteja, vaan sosiaalinen kanssakäyminen, verkostojen luonti ja yhteistyö ovat aina oleellisessa roolissa musiikillisella uralla. Vahvimmin musiikin autenttinen tekijäys liitettiin lehtiteksteissä joka tapauksessa Chisuun, jonka kuvailtiin vastaavan kaikista musiikkinsa tekemiseen liittyvistä vaiheista itse.

Yleisesti ottaen lehdistö tarkasteli jonkin verran naispuolisten poplaulajan musiikkikappaleita, mutta yllättävän vähän. Musiikkikappaleissa lehdistöä kiinnostaa, että mistä ne biisit oikein tulevat. Toki lehdistö samalla esittää tulkintoja artistin yksityiselämästä, lapsuudesta ja parisuhteista. Lehtiä kiinnostaa onko elämän varrella ollut alamäkiä tai traagisuutta, mikä kuuluisi musiikissa. Lehdistö haluaa tietää, miksi artisti tekee sellaisia kappaleita kuin tekee. Samalla on huomioitava, että poplaulajien yksityiselämistä kirjoi-

tetaan vähän. Poplaulaja ei toisin sanoen saa merkitystä yksityiselämäänsä retostelevana tai tunnustuksellisena. Pikemminkin hänestä rakentuva mielikuva on pidättyväinen.

Viimeisenä poplaulajan autenttisuutta rakentavana seikkana voi pitää hänen lauluääntään ja siihen liittyviä oletuksia laulajan seksuaalisesta kypsyydestä tai kypsymättömyydestä. Lauluäänten viettelevyys on määre, joka toistuu musiikista kirjoittavien toimittajien kuvauksissa huomattavan usein. Esimerkiksi Chisun ja Jenni Vartiaisen äänellistä ilmaisua kuvattiin sellaiseksi, jota aikuisen naisen voi olettaa päästävän suustaan makuuhuoneessa. Toisaalta 17-vuotiaan Anna Abreun ääntä kuvattiin tyttöyteen liittyvillä stereotyyppisillä ilmauksilla, jotka eittämättä olivat yhteydessä hänen biologiseen ikäänsä. Idols-laulukilpailusta julkisuuteen noustessaan Anna Abreu kävi läpi aika kovan koulun siitä, miten julkisuudessa tulee olla ja esiintyä. Lehdistö ojensi hänen kehollista olemistaan ja esiintymistään, kritisoi ja toisaalta kehui hänen lauluääntään, epäili vahvasti hänen paineensietokykyään ja kykyään työskennellä nuorena artistina musiikkibisneksessä. Lehdistön soraäänät hieman vähenivät, mutta eivät kuitenkaan loppuneet, kun laulaja kasvoi vanhemmaksi. Tässä mielenkiintoista on se, että vanhemman naisen kehollinen oleminen, lauluääni tai seksuaalisuus ei kiinnosta lehdistöä läheskään samalla tavalla kuin nuoren artistin.

Autenttisuus ja musiikin tekijyys on mielenkiintoinen teema artistien välisten eroavaisuuksien tarkastelussa. Lehdistä voi havaita rodullisuuteen, seksuaalisuuteen ja ikään liittyviä puhetapoja, joille voisi tulevaisuudessa suoda tutkimuksellisesti enemmänkin tilaa. Nämä eroavaisuudet vaikuttavat siihen, miten lehdistö kirjoittaa naispuolisista poplaulajista musiikkinsa tekijöinä.

Kertauksena vielä ne diskurssit millä naispoplaulajan naiseus lehdissä tuotetaan:

1. raha ja hyvä toimeentulo (mihin liittyy vahvasti työnteko)
2. ulkonäkö, sillä nainen konkretisoituu hänen kehonsa ja siihen kohdistuvan katseen kautta
3. musiikki ja sen tekeminen sekä siihen lehtipuheessa liittyvä autenttisuus.

Lehdet esittävät sukupuolittuneita tulkintoja näistä artisteista ja muusikoista. Nämä sukupuolittuneet tulkinnat juontavat juurensa niihin kulttuurisiin tapoihin, joilla naislaulajia on kuvattu. Niihin kuuluu sellaisia oletuksia ja käsityksiä, joita toin tutkimuksessani esille, kuten primadonnamaisuutta, korostettua feminiinisyyttä, tunnustuksellisuutta sekä ingénuen mukaista puhetta.

Lehtien puhetaivat liittyvät aina jo aiemmin olemassa oleviin puhetapoihin naisista. Ne eivät synny tyhjiössä tai yhden toimittajan pään sisällä. Medialla on oma paikkansa yhteiskuntaa koskevassa tasa-arvokeskustelussa. Toki hyvännäköisen poplaulajan voisi olettaa saavan enemmän medianäkyvyyttä. Tästä huolimatta, yhä enemmän, naispuoliset poplaulajat tulevat esiin esittämänsä musiikin sanoittajina, säveltäjinä ja tuottajina.

Tämä tutkimus hyödyttää jokaista, joka haluaa tietää naispoplaulajuuteen liittyvistä median asenteista, julkisuudessa toimivan naisen asemasta, esiintyvän naispuolisen artistin asemasta ja siitä millaista on olla naispuolinen musiikintekijä.

MSc Sociology Liisa Tuomen musiikkitieteen väitöskirja Poplaulaja mediassa: popmusiikin naiskuva 2000-luvun alun suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä tarkastettiin Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa 23.9.2022.

Kirjallisuus

Apollini, Alexandra. 2016. "Authority, Ability, and the Aging Ingénue's Voice" teoksessa *Voicing Girlhood in Popular Music: Performance, Authority, Authenticity*, toimittaneet Jacqueline Warwick ja Allison Adrian. New York: Routledge, 143–170.

---

¹ Otin mukaan tutkimusaineistooni vain ne lehdet, jotka käsittelevät vähintään kahta artistia. Siten eräät suurilevikkisimmät naistenlehdet, kuten *Kodin Kuvalehti*, *Kotiliesi*, *Anna*, *Kotivinkki* ja *Eeva*, rajautuivat pois. Joko niissä ei ollut lainkaan artistijuttuja tai niissä kirjoitettiin vain yhdestä tutkimukseni kohteena olevasta artistista, mutta ei kahdesta muusta.